

UDC 582.536:581.9(497.5) = 862
Izvorni znanstveni rad

DAMASONIUM POLYSPERMUM COSSON (*ALISMATACEAE*)
NOVA VRSTA U FLORI HRVATSKE

With Summary in English

IVO TRINAJSTIĆ¹, ZINKA PAVLETIĆ² i MARIJA PANDŽA³

(Šumarski fakultet¹, Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu²,
Osnovna škola Murter³)

Primljeno 15.03.1995.

U radu se objavljuje nalaz vrste *Damasonium polyspermum* Cosson – nove vrste i novog roda u hrvatskoj flori. Vrsta *D. polyspermum* otkrivena je na lokalitetu "Jezera" na otoku Murteru. To je jedino njeno nalazište i na području čitavoga Balkanskog poluotoka.

U v o d

Tijekom florističkih istraživanja na otoku Murteru u proljeće 1994. godine između niza biljnih vrsta rijetkih u hrvatskoj flori, naročitu je pozornost pobudio nalaz alismataceje *Damasonium polyspermum* na lokalitetu Jezera, nove vrste i novoga roda za floru Hrvatske. Vrsta *D. polyspermum* nova je i za floru čitavoga Balkanskog poluotoka. Zbog toga smo njenom taksonomskom položaju unutar roda *Damasonium* posvetili odgovarajuću pozornost.

K o r o l o š k o - t a k s o n o m s k a a n a l i z a r o d a
D a m a s o n i u m Miller

Zbog razmjerno male varijabilnosti kojom se odlikuju svojite roda *Damasonium*, pojedini se autori, koji su ga obrađivali ne slažu u broju vrsta toga

roda. Stariji autori kao npr. Buchenau (1889) navode unutar roda *Damasonium* 3 vrste (*D. alisma*, *D. polyspermum* i *D. minus*). Dalla Torre & Harms (1900-1907) navode 4 vrste, rasprostranjene u Europi, sjevernoj Africi, zapadnoj Aziji, Australiji i Kaliforniji, ali ih pojedinačno ne ističu. U novije vrijeme i Melchior (1964) navodi da rod *Damasonium* obuhvaća 4 vrste, rasprostranjene u zapadnoj i južnoj Europi, Australiji i Tasmaniji, ali ne navodi sjevernu Afriku, zapadnu Aziju i Kaliforniju.

Ni europski autori se ne slažu s koliko je zapravo vrsta rod *Damasonium* zastupljen u europskoj flori. Prema Aschersonu i Graebneru (1896-98) u Europi bi bila zastupljena samo jedna vrsta – *D. damasonium* Aschers. et. Graebn., a to se invalidno ime odnosi na *D. alisma* Miller. Za takson *D. polyspermum* Cosson isti autori smatraju da se ne radi o samostalnoj vrsti, već u najboljem slučaju o podvrsti, ali je posebno ne definiraju.

Dandy (1980) smatra da je u europskoj flori rod *Damasonium* zastupljen samo s jednom šire shvaćenom vrstom *D. alisma* Miller kojoj pridodaje sinonim *D. stellatum* Thuill., a unutar te vrste s oznakom "incl." uključuje taksone *D. polyspermum* Cosson i *D. constrictum* Juz. Ipak u kratkoj bilješci (Dandy 1980: 3) napominje: "Multiovulate plants from S. W. Europe and Sicilia have been described as *D. polyspermum* Cosson, Not. Pl. Crit. 47 (1849), but are not worth taxonomic recognition."

Za talijansku floru još sredinom 19. stoljeća navodi Parlato (1858) vrstu *D. stellatum*, dok Cossonov *D. bourgaei* smatra samo sinonimom od *D. stellatum*, uz kraću opasku: "La forma con i pedicelli più numerosi e più corti, con i frutti meno grandi e meno acuminati e con i nervi più manifesti e il *Damasonium Bourgaei* Cosson," (Parlato 1859: 605).

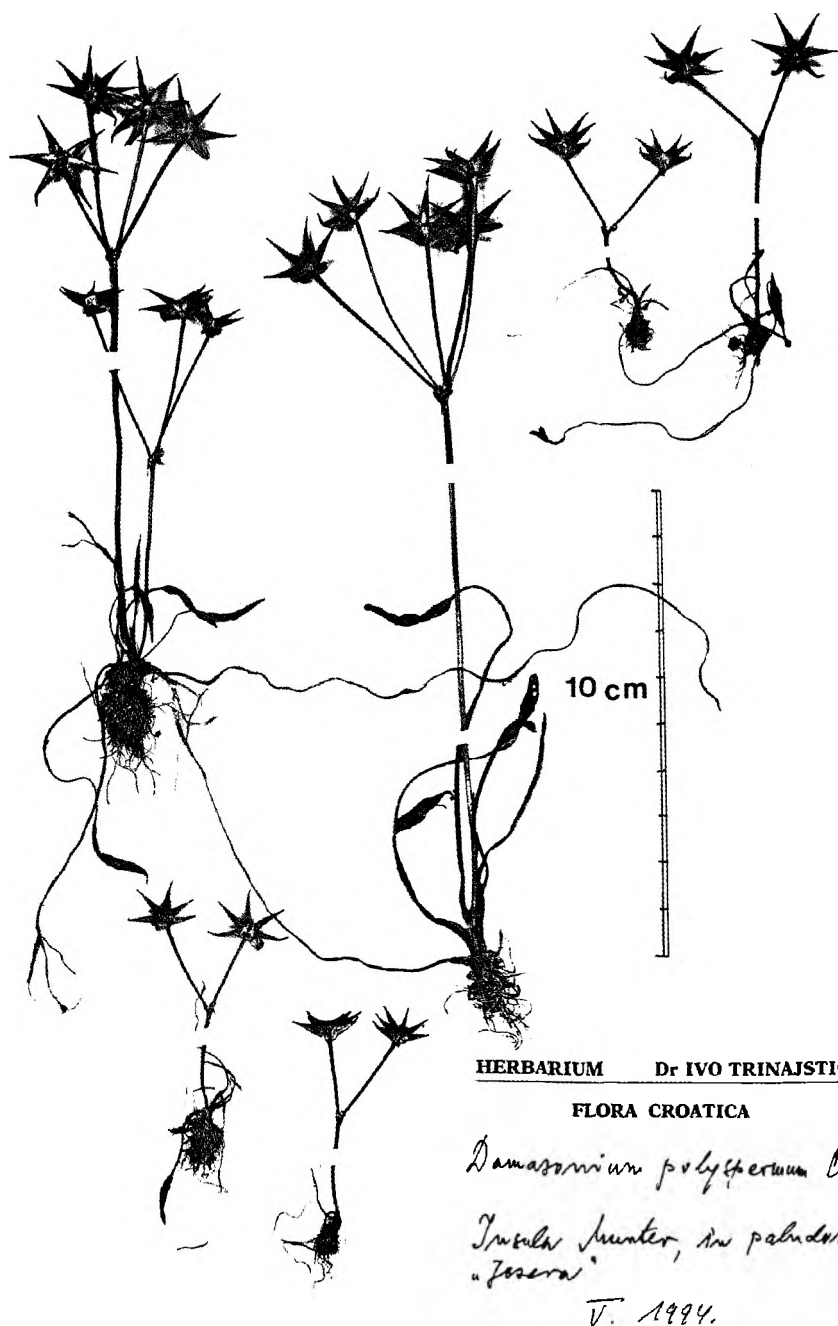
U najnovije vrijeme Pignatti (1982) u flori Italije razlikuje dvije vrste roda *Damasonium* – *D. alisma* s dvije podvrste – subsp. *alisma* i subsp. *bourgaei* (Cosson) Maire i *D. polyspermum*. Vrsta *D. polyspermum* je prema Pignattiju (1982) vrlo rijetka i u talijanskoj flori poznata samo iz "Lago di Monserrato pr. Mazara" na Siciliji.

Za francusku floru navodi Bonnier (1929) samo vrstu *D. stellatum* i piše "on a décrit 1 sous-espèces et 3 variétés de cette espèces", a podvrstom smatra "b. *D. polyspermum* Cosson (= *D. stellatum* var. *polyspermum* Loret et Borranelon)", dok varijetete ne spominje poimenično. Prema Bonnieru (1929: 58) *D. polyspermum* bi i u Francuskoj bio izuzetno rijedak, poznat jedino iz nekoliko lokaliteta u pokrajini l'Hérault.

Iz roda *Damasonium* na Balkanskom poluotoku prema Halacsy (1904) poznata je iz Epira u Grčkoj samo vrsta *D. bourgaei* Cosson, koju Hayek (1933) smatra varijetetom od *D. alisma* (*D. alisma* var. *bourgaei*).

Razlike u broju vrsta roda *Damasonium* u europskoj flori uvjetovane su užim ili širim shvaćanjem vrste. Stoga su opisane svojte jednom shvaćene kao samostalne vrste, a drugi put kao podvrste ili varijeteti šire shvaćene vrste *D. alisma* Miller (= *D. stellatum* Thuill.).

Razlike između pojedinih taksona baziraju se uglavnom na broju pršljenova cvjetova sastavljenog cvata, pa bi tako vrsta *D. alisma* imala 2-3 pršljena, a vrsta *D. polyspermum*, odnosno podvrsta *D. alisma* subsp. *polyspermum* samo

Sl. 1. *Damasonium polyspermum* Cosson iz nalazišta "Jezero" (otok Murter)
Fig. 1. *Damasonium polyspermum* Cosson from the locality of "Jezero" (Island of Murter, Dalmatia, Croatia)

jedan pršljen, pa su cvjetovi raspoređeni u terminalni štitac. *D. alisma* u svakom pretincu ploda sadrži samo 2 sjemenke, dok *D. polyspermum* sadrži 4 ili više sjemenki.

Ukoliko bismo se priklonili gledištu da *D. polyspermum* ima rang varijeteta, tada bi u istoj populaciji morali biti zastupljeni oblici "*alisma*" i oblici "*polyspermum*", a ako bismo se priklonili gledištu o samostalnoj vrsti ili podvrsti, radilo bi se samo o užem ili širem shvaćanju vrste. Zanimljivo je naglasiti da se u murterskoj populaciji koja je izuzetno brojna pojavljuje isključivo oblik "*polyspermum*". Stoga smo se priključili shvaćanjima prema kojima se takson *D. polyspermum* smatra samostalnom vrstom, na što ukazuju i ostale njegove morfološke karakteristike (npr. usko suličasti listovi).

Na kraju možemo naglasiti da je nalazište *D. polyspermum* na otoku Murteru zasad jedino ne samo u opsegu hrvatske flore, već i u opsegu flore čitavoga Balkanskog poluotoka. Herbarski primjerci vrste *D. polyspermum* prikazani su na sl. 1, a pohranjeni su u herbaru Šumarskog fakulteta i Botaničkog zavoda PMF-a (ZA).

Z a k l j u č a k

Tijekom florističkih istraživanja na otoku Murteru između niza biljnih vrsta rijetkih u hrvatskoj flori, naročitu je pozornost pobudio nalaz vrste *Damasonium polyspermum* na lokalitetu "Jezera", jer je to nova vrsta i ujedno i novi rod za floru Hrvatske. Istovremeno to je i nova vrsta za floru čitavoga Balkanskog poluotoka.

Vrsta *D. polyspermum* bila je poznata iz pokrajine l' Hérault u Francuskoj i Siciliji u Italiji.

L i t e r a t u r a

- Bonnier, G., 1929: Flore Complète illustrée en couleur de France, Suisse et Belgique X. Paris.
- Buchenau, F., 1889: *Allismaceae*. In A. Engler und K. Prantl: *Natürliche Pflanzenfamilien* 2(1), 227-232. Leipzig.
- Dandy, J. E., 1980: *Damasonium* Miller. In T. G. Tutin and V. H. Heywood (eds.): *Flora Europaea* 5, 3. Cambridge University Press.
- Dalla Torre, C. G., H. Harms, 1900-1907: *Genera Plantarum Syphonogamarum*.
- Halacsy, E., 1904: *Conspectus Florae Graecae* III. Leipzig.
- Hayek, A., 1933: *Prodromus florae peninsulae Balcanicae* 3. Berlin - Dahlem.
- Melchior, H., 1964: *A. Engler's Syllabus der Pflanzenfamilien* II. Berlin.
- Parlatore, F., 1858: *Flora Italiana* III. Firenze.
- Pignatti, S., 1982: *Flora d'Italia* 3. Edagricole. Bologna.

S U M M A R Y

DAMASONIUM POLYSPERMUM COSSON (ALISMATACEAE),
A NEW SPECIES IN THE CROATIAN FLORA

Ivo Trinajstić, Zinka Pavletić and Marija Pandža

(Faculty of Forestry, Faculty of Sciences, University of Zagreb,
Elementary School of Murter)

During the floristic investigations on the island of Murter among many plant species rare in the Croatian flora, the habitat of the species *Damasonium polyspermum* on the locality of Jezera aroused special interest since it is a new species, and at the same time a new genus to the flora of Croatia. This is also a new species to the flora of the whole of the Balkan Peninsula.

Prof. dr. Ivo Trinajstić

Katedra za šumarsku genetiku i dendrologiju
Šumarski fakultet
HR-10000 Zagreb, Hrvatska (Croatia)

Prof. dr. Zinka Pavletić

Botanički zavod
Prirodoslovno-matematički fakultet
HR-10000 Zagreb, Hrvatska (Croatia)

Marija Pandža, prof.

Osnovna škola Murter
HR-59243 Murter, Hrvatska (Croatia)